

Anna Walulik CSFN, *Moderacyjne i synergiczne kształtowanie dorosłości. Propozycja typologii modeli znaczeń wiedzy religijnej na przykładzie Korespondencyjnego Kursu Biblijnego*, Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM 2011, ss. 380.

Immanentną cechą postmodernistycznej rzeczywistości jest zmienność. Coraz szerzej postulowany i dostrzegany niemalże w każdej sferze ludzkiego funkcjonowania brak aksjomatów sprawia, że współczesny człowiek na co dzień staje przed koniecznością zmierzenia się z nowymi, nieznanymi mu dotąd sytuacjami. W tej perspektywie relewantne jak nigdy przedtem staje się zagadnienie kształcenia ludzi dorosłych, którego aspekty w recenzowanej pozycji dyskutuje Anna Walulik.

Będąc osobą konsekrowaną, Autorka należy do katolickiego zakonnego Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (nazaretanki, skrót CSFN). Aktualnie pracuje w Katedrze Pedagogii Instytutu Nauk o Wychowaniu Akademii Ignatianum w Krakowie. Jak wskazuje dorobek publikacyjny, A. Walulik swoje zainteresowania naukowe lokalizuje w obszarach związanych z edukacją i kształceniem dzieci oraz dorosłych, ze szczególnym uwzględnieniem w powyższym kontekście znaczenia wiary i religii. W zakres tematyczny poszukiwań naukowych Autorki wpisuje się również omawiana publikacja.

Wprowadzenie teoretyczne do prezentowanych badań stanowią rozdziały pierwszy i drugi. W rozdziale pierwszym poprzez prezentację wybranych koncepcji rozwoju osoby dorosłej oraz omówienie kierunku ewolucji rozumienia terminu „dorosłość” (od dorosłości definiowanej jako stan, ku dorosłości rozumianej procesualnie), ukazano zmiany w społecznym rozumieniu nadmienionego pojęcia. Powyższe ustalenia umożliwiły wyodrębnienie propozycji ujmowania terminologicznego kategorii zadania dorosłości, a także związków pomiędzy dorosłością, jej kształtowaniem a wiarą i religijnością.

Rozdział drugi poświęcono tematyce edukacji osób dorosłych. Omawiając dokonujące się systematycznie przechodzenie od uczenia się w instytucjach do uczenia się w wielu kontekstach życiowych, zaprezentowano wiarę i religijność jako te obszary ludzkiego funkcjonowania, które dla dyskutowanego uczenia się mogą jawić się jako istotne. Odnośnie do tych obszarów poszukiwano zatem odpowiedzi na pytanie o specyfikę aktywności edukacyjnej dorosłych, uzupełnione o refleksję nad edukacją religijną tychże, nabudowaną na kanwie źródeł chrześcijańskich. Źródła te scharakteryzowano, a prezentując opis formalno-funkcjonalny Korespondencyjnego Kursu Biblijnego, którego uczestnicy stanowili grupę badawczą, umiejscowiono go w kontekście wymienionych źródeł.

Metodologiczne podstawy przeprowadzonych badań zaprezentowano w rozdziale trzecim. Poprzez omówienie głównych założeń metod: fenomenologicznej, hermeneutycznej oraz interakcjonizmu symbolicznego, uargumentowano adekwatność ich zasto-

sowania względem przyjętego przedmiotu badań. Uzasadniono również zastosowanie narracji pisemnej, jako techniki zbierania danych oraz modelowania, jako sposobu ilustracji relacji pomiędzy oddziaływaniami treści religijnych i zadaniami dorosłości. Ustalenia rozdziału trzeciego dopełnia omówienie celowości zastosowania metafor w kontekście nomenklatury modeli, a także deskrypcja modelowania równań strukturalnych, jako umożliwiającego określenie typowości podejmowanych przez dorosłych działań.

Uwagi wstępne do prezentacji wyników badań zawarto w rozdziale czwartym. Na podstawie opisanych uprzednio czynności badawczych, opierając się na oddziaływaniach wiedzy religijnej, wyodrębniono dwa kierunki relacji uczenia się dorosłych odnośnie do zadań dorosłości – moderacyjny i synergiczny. Sformułowanie ich opisów oraz odnalezienie charakterystycznych cech występowania umożliwiło skonstruowanie osiemnastu modeli oddziaływań wiedzy religijnej na zadania dorosłości, które sklasyfikowano w sześć opatrzonych metaforycznymi nazwami grup. Szczegółowe deskrypcje tych modeli, ich prezentacje graficzne oraz omówienia odpowiadających im przypadków zawierają rozdziały od szóstego do dziesiątego.

Aspekt formalny recenzowanej pracy budzi wiele wątpliwości. Zaproponowany przez Autorkę sposób podziału bibliografii nie jest doskonały. Opatrzenie jednej z grup wymienionego podziału nazwą „literatura” niedostatecznie wyjaśnia, z jaką literaturą czytelnik ma do czynienia. Wydaje się, że bardziej słuszne byłoby określenie tej grupy mianem „literatura przedmiotu”. Ponadto, w kilku przypadkach tytuły cytowanych dzieł są niepełne, co może budzić wątpliwości co do słuszności ich klasyfikacji w ramach danego zbioru prac. W kontekście prezentacji spisu bibliograficznego zauważyć należy również brak konsekwencji w umiejscawianiu inicjału imienia autorów, kilkakrotne pominięcie nazwiska redaktorów publikacji zbiorowych, a także niejednorodność spisu bibliograficznego w aspekcie ogólnego sposobu jego konstrukcji. Negatywnie na końcową ocenę formalnej strony pracy wpływają niekiedy rażące w swoim kształcie powtórzenia (s. 89) i błędy stylistyczne, ze szczególnym uwzględnieniem przekształcania nazwisk autorów cytowanych dzieł (s. 96, 366). Wątpliwości budzić może lokalizacja oraz sposób prezentacji założeń metodologicznych przeprowadzonych badań. W pracach o podobnej charakterystyce prezentację przyjętego stanowiska epistemologicznego umiejscawia się zazwyczaj we wstępie. Autorka z tej formy rezygnuje, wspomnianemu wstępowi nadając rys bardziej literacki, a treści dotyczące metodologii badań lokalizując w odrębnym rozdziale. Swoistym *novum* jest rezygnacja z jednoznacznego wyróżnienia przedmiotu badań, ich celów oraz problematyki, które to informacje wydobyć należy z kontekstu deskrypcji procedury badawczej. Z uwagi na trafną argumentację A. Walulik, przyjętego przez nią sposobu omówienia metodologicznych podstaw badań nie można ocenić jednoznacznie negatywnie, lecz jego nowatorski kształt potraktować należy jako wartościowy, ale też wymagający szerszej nad nim dyskusji.

O ile zastrzeżenia co do formy recenzowanej pracy są uprawnione, o tyle jej merytoryczna strona takowych nie budzi. Przeglądu literatury przedmiotu dokonano z należytą dokładnością, co umożliwiło zarówno trafne zdefiniowanie centralnych dla przeprowadzonych badań kategorii dorosłości, zadań dorosłości oraz wiary i religijności, jak i dostrzeżenie szans i ograniczeń z zaprezentowanych sposobów definio-

wania wynikających. Właściwie sprofilowana analiza literatury przedmiotu umożliwiła także odnalezienie przypuszczalnych, a istotnych dla prezentowanej pracy relacji pomiędzy dorosłością a wiarą i religijnością. Na uwagę zasługuje trafność uzasadnienia zastosowania określonych strategii metodologicznych. Bezspornym walorem przyjętej orientacji epistemologicznej jest jednocześnie zastosowanie ilościowych i jakościowych metod badań, co czyni recenzowaną pozycję wartościowym przykładem wykorzystania zabiegu triangulacji w badaniach rzeczywistości edukacyjnej. Co więcej, w przyjętym podejściu badawczym trafnie dostrzeżono obecność pierwiastków personalistycznych, skonstruowano przejrzyste prezentacje graficzne przebiegu całości procesu badawczego oraz dokonano wnikliwej wykładni znaczenia istotnego dla prowadzonych analiz terminu „synergia”, z właściwym naciskiem na specyfikę jego rozumienia na gruncie nauk społecznych. Szczególny walor omawianej pracy stanowią analizy dokonane na podstawie zebranych danych, a zaprezentowane w jej części empirycznej. Uwagę w tym kontekście zwraca jednolita i przejrzysta struktura rozdziałów, w ramach których zaprezentowano wyniki przeprowadzonych badań. Wyodrębnienie w każdym z tych rozdziałów fragmentów narracji respondentów, opisów moderacji i synergii, analizy jakościowej i jakościowej otrzymanych danych oraz etapu konstrukcji i prezentacji modelu, czyni skonstruowane schematy oddziaływań wiedzy religijnej na dorosłość i jej zadania zrozumiałymi i czytelnymi, co z kolei podnosi walory poznawcze uzyskanych rezultatów. Dla końcowej oceny obojętna nie pozostaje zaproponowana przez Autorkę w kontekście skonstruowanych modeli nomenklatura. Bogactwo znaczeniowo-treściowe zastosowanych metafor ułatwia nawet mniej zorientowanemu czytelnikowi zrozumienie istoty nadmienionych modeli. Godne podkreślenia jest krytyczne podejście Autorki do otrzymanych wyników. Dostrzegając stanowiące implikację tych wyników szanse i zagrożenia oraz powstrzymując się od ich ekstrapolacji na całą próbę osób dorosłych, unika ona absolutyzacji poczynionych ustaleń.

Przeprowadzone przez A. Walulik badania ukazały znaczenie obecności czynników związanych z wiarą i religijnością w procesie edukacji dorosłych, unaoczniając tym samym ich rolę odnośnie do kształtowania i realizacji zadań dorosłości. Autorka wyodrębniając modele relacji pomiędzy wiarą i religijnością a dorosłością oraz dostrzegając szczególnie synergiczny ich charakter, ustaliła możliwe kierunki zależności pomiędzy wiedzą religijną a kształceniem dorosłych. Tym samym uzyskane wskutek przeprowadzonych badań, a zaprezentowane w recenzowanej pozycji rezultaty, wzbogacają dorobek współczesnej andragogiki o istotne poznawczo ustalenia.

Konrad Sawicki
Instytut Pedagogiki KUL